

Bérháznovella

A szűk udvaron satnya leveleit hozta a nyivászta ecetfa. Az első és második emeleten még combvastagságú törzséből a harmadikon egy-két száraz ág nyúlt ki, a negyediken bokor nagyságú korona lesett a délután kettőtől négyig beszűrődő napfényre. Sárgászöld levelein megült a por és a piszok. Az oldalt hulló, szürkéssárga fényben békés, baráti és testvéri volt az udvar. A rozsdás korlátrácsokon át a bérlők lenézhettek a felszaggatott keramitkockás udvarra: egyik felén a házmester Fiat 1100-asa állt táglabakon, motor nélkül évek óta, mellette porlók, kukák, homok- és vakolathalmok. A víztócsák fölött palló vezetett a hátsó traktusig. A felbontott részen már szépen sárgállott a földszinti cigánycsalád zöldségeskertje, végében rozsdás gyerekkocsi.

Berger bácsi a rácshoz ütögette kiszívott pipáját, a bagó és a hamu spirálban hullott az udvarra, pár bűdös morzsa Kovács néni himzésére — az fel sem nézett, csak káromkodott egyet a jobb hátsó sarok felé, tudta: onnan veri vissza legjobban a hangot az udvar. Az első emeleten egy apró parázsszem ifjú Tót Krisztián arcára esett, a csecsemő visítani kezdett, Tót Mihályné kirohant, de nem tűnt fel neki az aprócska folt, hiszen a por minden délre szürke réteget vont a kicsi arcára. Megrázta hát a kocsit, morgott: „Mert éppen te hiányoztál még nekem!” és visszament drága, finom bébiholmikát hímezni másféle csecsemőknek.

Nagy kartárs ekkor találta meg a telefirkált, rozsdás levelesládák között Kocsis Péter nevét, és elindult fölfelé a lépcsőn. A fordulóiban kikerülte az idővel megkeményedő szeméthalmokat, megszemlélte a málló vakolatot és undorodva markolta a korlát zsíros, ragacsos rúdját. Szédülős volt, mégis inkább vállalta a rosszulletet, minthogy a fejére zuhanjon a hajdan elegáns bérház egyik félbetört, repedezett gipszfigurája. A második emeleten megállt lihegni, kitekintett az ólomüvegablak lyukain a körfolyosóra. Oszlopok tartották a gangot, régen állhattak már így, hiszen a fa felülete sötétszürkén korhadozott. Nagy kartárs a lihegés közé beszűrt egy sóhajt: lám, mégis jobb a pincelakás, megspórolja a napi félelmet az ingó folyosón. A nagy felhőszakadások elég ritkák, csak ilyenkor döglik be a város csatornarendszere, önti el őt a víz, de egy-két nap kitelepítést kibír, s a biztosító mindig kifizeti öreg bútorainak árát.

Berger bácsinak nem azért tűnt fel a jövevény, mert idegen volt, nem azért találta ellen-szenvesnek, mert arrébb kellett húznia a hokedlijét, hanem mert a májusi hőségben orkánkabátot viselt. Hirtelen megragadta a kabátját:

— Kit tetszik keresni az elvtársnak!

— Kocsis Pétert, kérem.

— Micsodája neki!

— Esztékáellenőr vagyok.

— Ahá — mondta Berger bácsi — az jó — és a pipáját kezdte tömködni, mert nem tudta eldönteni: ő jelentsen vagy hagyja kibontakozni az ügyet. De megelőzték. A félvak Apró néni a negyedikről lekiabált:

— Harmadik emelet huszonöt! Azt keresheti! Elment! Ellógott! Tessék csak jól csengetni! Elkóphat az ujjja!

— Vén spicli! — morgott Berger bácsi. — Vén leselkedő! Az a helyzet, ellenőr elvtárs, hogy a Kocsis elment itthonról. Ellógott, kérem! Csak csöngessen, keresse, én tanú vagyok rá. Ott az a sarokajtó.

Nagy kartárs kihúzta magát, és a rozsdás huszonötös szám alatt megnyomta a csengőt.

Határozottan tette, mert ekkor már tucatnyian nézték. Nyomta a gombot, berregett a reped-fazék hangú csengő odabenn.

— Na, ugye nincs itthon! — vágódott ki a szomszéd ajtón egy részeg férfi felismerhetetlen közszolgálati egyenruhában, nekidőlt a korlátnak, megrendítette az egész folyosót. Nagy kartárs remületében az ajtóhoz tapadt, szorította a kilincset.

— Tessék felírni, kérem! Én mondom, hogy a körzeti orvos pézér' ír ki! A beteg embernek csak kalmopirin, a jó gyógyszer az nuku! Ezt én mondom, Micsics Károly! — ingott a korláton a mélység fölött, hogy Nagy kartárs becsukta a szemét, de az orrát is becsukta volna, mert szájából nagyon utálta a kisüsti pálinkát.

Hirtelen józan, fáradt hang riasztotta meg hátulról:

— Kérem alázattal meg kell mondanom az ellenőr úrnak, hogy békeidőben ilyen nem fordulhatott elő — a hófehér hajú, görnyedt bácsi a huszonnégyes lakás ajtajában állt, ruhája foltozottan is tiszta, arca frissen borotvált, bajusza gondosan nyírott. — Mindazonáltal a szomszéd bizonyára vásárolni ment, kérem tisztelettel, ne tessék ezért őt megítélni. Igaz, hogy az én időmben a betegeknek nem volt erejük a vásárlásra, de lehet, hogy a betegségek voltak másfélék annak idején. Ezt én megmondom az úrnak, kerül, amibe kerül.

— Mi kerül? — hebegett Nagy kartárs.

— Az kérem, hogy úrnak szólítom önt.

— Büntetni! Meg-bün-tet-ni! — hadonászott Berger bácsi. — A mi munkánkon élőködnek! Bejelentem! Remélem, az elvtárs a magaslatán áll! Tanú vagyok rá!

A kis, takaros öreg ijedten visszalépett a küszöbről:

— Tisztelettel, én csak azért szóltam, hogy szíveskedjék mérlegelni az esetet!

— Azt, hogy itthon van-e egy lógós vagy nincsen?! — bátorodott fel az ellenőr.

Az öreg riadtan hátrált, óvatosan becsukta az ajtót, kulcs fordult a zárban és egy vörös posztófüggöny elzárta a konyhaajtót.

— Táppénzcsaló! — hörögte a részeg a korláton.

— Ne hallgasson erre az ittasra! — suttofta Berger bácsi. — Ellenőr elvtárs, itt táppénzcsalásról van szó! Tessék odahatni, hogy példát statuáljanak!

Nagy kartárs golyóstolla ekkor már szántotta a nyomtatott cédulát: megállapított, ellenőrzött, felszólított. Aztán körbemutogatta a papírt:

— Maguk a tanúim, hogy ellenőriztem és megállapítottam: táppénzcsalás esete forog fenn. Méltó büntetés lesz, tárgyalás és büntetés!

— Végre! — süvöltött Berger bácsi. — Végre rend lesz ebben az országban!

— Igenis, kérem — mondta a nézőknek Nagy kartárs és olyan erősnek érezte magát, hogy elengedte a kilincset. — Leleplezzük az élőködőket, a lógósokat, a parazitákat!

— Micsoda? — bukkant ki a lépcsőfordulóból egy behemót, karikás szemű ember, hatalmas sportszatyorral. A szatyor tetején tejeszacskó, kenyér és néhány üveg Kinizsi sörkülönlegesség. — Mi folyik itt? — lépett Berger bácsit félretolva az ellenőr mellé — Karcsi, mars be a lakásba, mert leesel! Berger, magát látni sem akarom más ajtaja közelében.

A felszólítottak hátrább húzódtak, a sörtés, gyulladt szemű férfi egyedül magasodott az ellenőr fölé. Nagy kartárs biztosra vette, hogy a körzeti megbízottal vagy a házmesterrel van dolga, rendet teremteni jött ide. Mindenképpen megfelelő emberre akadván, fellobogtatta a papírlapját:

— Esztékáellenőr vagyok és közlöm az elvtárssal, hogy egy káros elemet, egy táppénzcsalót lepleztem le!

— Kit?

Kocsis Péter táppénzcsalót, kérem!

— Én vagyok Kocsis Péter!

Nagy kartársban összehúzódtak az izmok és a belek. Ha ez az ember egyúttal házmester vagy pláne körzeti megbízott, akkor neki vége. A munkahelyén soha nem adnak káderlapot a

címekhez, képesek olyan embert is ellenőriztetni, akit nem lenne szabad. Kirúghatják, mehet jobban fizetett állásba, többet vonnak a feleségének, nincs szabad idő, nincs többé mellékes. Ez a szájtáti banda belevitte, beleheccelte a bátorságba! Mi lesz ebből? Bárcsak egy veréssel megúszná! Tulajdonképpen megőrült, amikor egy hatalmas acélmarok megszorította a vállát.

— Ki vagyok én?! — kiáltott rá a behemót, mutatva hatalmas sárga ragadozófogait.

— Maga Kocsis Péter, kérem!

— Berger! Ne pucoljon! — csapott az elsettenkedő öregre a férfi, s az öreg engedelmesen megdermedt. — Ez a nyikhaj azt mondta rólam, hogy táppénzcsaló vagyok! Mit mondott még?!

— Hogy elszívja a dolgozók vérét, hogy közellenség, meg parazita, meg feljelenti!

— Ezt nem én mondtam, hanem az öreg! Én csak, hogy megállapítom, és hogy nincs itthon!

— Pofa be!

— Én hivatalos közeg vagyok, engem nem lehet bántani! Ez olyan, mintha egy rendőr elvtársat verne meg!

A hatalmas ember szemében töprengő bizonytalanság villant meg. Nagy kartárs érezte, hogy közeledik a menekülés.

— Maga azért kap fegyelmet, mert nyilvánosan megrágalmazott! — mondta végül a behemót.

— Maga meg azért, mert lógott a táppénze alatt! — vágott vissza az ellenőr.

— Ki az úristen vegyen ennivalót, míg a családom dolgozik, mi?!

— Azért maradt itthon, hogy bevásároljon?!

A hatalmas ember közelebb hajolt hozzá és megszorította a vállát. Látszott a szemén, hogy lázas. Beteg, gondolta Nagy kartárs, de nem elég beteg.

— Van igazolása, hogy miért hagyta el a lakást?

Hirtelen mosoly futott szét a nagy, csontos arcon, szimatolt egyet, és Nagy kartársban összeomlott a világ. Sohsem, sohsem tanulja meg, hogy ne engedje közel magához az embereket. Két házassága, sok kölcsönkért pénze tanította eddig, de hiába. Tudta, mi következik. Kocsis Péter nyugodt, erős hangon hirdette az immár két tucatnyi báméskodónak:

— Emberek, ez a rágalmazó ellenőr ittas! Szeszies állapotban végzi a hivatását, munkaidőben részeg! És aki részegen rágalmaz, az hazudik, aki hazudik, az... rágalmaz!

— Nem igaz! — sikitotta Nagy kartárs. — Bonbonmeggyet ettem! A közönség néhány tagja élvetegen megnyalta a száját. Hallgattak.

Aztán furcsa dolog történt. Noha nem voltak rokonok, nem ismerték egymást, csupán egy országban éltek, egy társadalomban nőttek fel, egyszerre mondták ki ugyanazt:

— Menjünk be a lakásba, ott elrendezzük a dolgot. És majdnem egyszerre mondták a báméskodóknak:

— Ne féljenek, győz az igazság!

Körben a folyosókon csalódott, sűrű arcok hulltak vissza a hétköznapi begyakorlott valóságába. Néhányan lakásukba indultak, csupán a társaság fele állt reménykedve, hogy odabentről majd verekedés, kiabálás hallatszik ki, hogy egyszer mégis történik valami.

A behemót maga előtt nyomta Nagy kartársat a sötét előszobába, s az tudta: még nem múlt el a veszély, még megszarolhatják, tanúk nélkül el is verhetik. Fegyelmet is kaphat, ki is rúghatják. Elmesélhetné ennek a nagydarab embernek, hogy azért hordja nyáron is bolgogult apja orkánkabátját, mert a pincelakásban örökké fázik, hogy őneki soha sincs melege, nem is beszélve az emberi melegről. Nem említené meg a hétvégi telkecskéjét, hiszen az hamis néven van, amióta az a ribanc felesége otthagya a két gyerekkel, kisémmizte a lakásból, megalázta és egyetlen szomorúsággá avatta az ő életét. Ennek a behemót állatnak igazság kell, s ő marha két tucatnyi szájtáti előtt sértegette. Másfél éve egy táppénzen nyaraló funkci miatt már kapott fegyelmet — fél évig minden lógós kartonjára aláírást hamisított. Itt az újabb lebukás.

Még itt, a társadalom legalján sem maradhat meg, nem hagyják, hogy bezsebeljen egy kis sajnálkozást, és magánosan, kőről kőre építgesse házikóját a telkecskéjén.

Gondolataiból felriadt, egyedül állt a konyhában, ahová a behemót tuszkolta. Nagy kartársban ronggyá zsugorodott az önbizalom, attól is megrettent volna, ha valami fontos igazolvánnyal, doronggal vagy csalipénzzel jelent volna meg Kocsis Péter. Így jó időbe telt, míg felfogta, hogy egy üveg feketecímkes cseresznyét szorongat, és bánatos a tekintete. A ház gazdája nem szólt, nem kérte, hogy tépje el a cédulát, csupán töltött. Nagy kartárs maga gyúrte össze a papírt, íratta alá Péterrel a másikat egy fél óra múlva, mikor úgy érezte: harag nélkül ülnek egymással szemben. Később Péter levette a hatalmas szatyor tetejéről az élelmiszert, megemeltette vele a szörnyű terhet, azután bekalauzolta a gyerekszobába, ahol egy öreg, felújított esztergapad állt, s ahol hét végéig kétezer perselyt kell neki készre bütykölni egy Duna melléki téész megrendelésére, harmincnyolc fokos lázzal. De hát kell a pénz, nagyobb lakásra kellene, mert nőnek a gyerekek, szoba kéne nekik, nem csak a gépek, ami eltartja őket.

Az udvart elhagyta a napsugár, odabenn már alkonyodott. A néhány kitaró bámeszködő már azt rebesgette, hogy Kocsis az ablakon dobhatta ki az ellenőrt, értesíteni kéne a rendőrséget. Berger bácsi azonban türelemre intett. És valóban, amikor a negyedik pipa parazsa, hamuja is elindult Tót Krisztián arca felé, a harmadik emelet 25-ből felhangzott egy mély meg egy fisztulás hangtól az „Akácós út”. Berger bácsi tőle szokatlan némasággal egyenesen bement a lakásába, mert úgy érezte, kitepték a kezéből a zászlót.

SZALAY FERENC RAJZA